

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam
Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In
Qvibvs Singlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo
Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

De Contemplatione Divina Libri Quarti Appendix.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38621

fructuosius conspiciuntur, dulciusq; gustantur, & mentem in DEO fortius afficiunt & succendunt. Quorum contemplationi, ut anima devota valeat frequentius intendere & vacare, diuturnius quoque, affectuosius, & congratulabundius immorari, caveat ne aliquid in corde lateat, quo DEVS possit offendi, charitas laedi, puritas infici, animus distrahi.

Quamvis enim superjucundissimam Trinitatem non possimus comprehendere, oportet tamen nos inde sese ac jugiter niti, ut eam quotidie sincerius contemplerur, splendidius intueamur, affectuosius speculemur, stabilius, & superserventiis cernamus. Ad hoc enim quæritur, ut dulcius inveniat; ad

hoc invenitur, ut quærat avidius. Ut autem hoc impetremus, evitamus quotidie crescere puritate interna, quiete mentali, & amore divino, optemusq; semper fervido zelo DEVM revereri, & ejus illuminationem insatigabiliter impleremus. Quia quando nunc in superbeatissima Trinitatis contemplatione sublimius promovemur, eo conformiores, vicinioresq; reddimur perfectioni ac beatitudini supernorum civium, quorum tota merces, vita, & occupatio est, videre

DEVM unitivum. Hactenus
Dionysius.

DE
CONTEMPLATIONE
DIVINA
LIBRI QUARTI
APPENDIX.

De ascensione mentis per visibilia ad DEI summam, TRINITATIS contemplationem, Libellus aureus Hugonis Victorini.

ANDEM pro coronide hujus hierarchiæ, in qua ex visibilibus ad invisibilis DEI perfectiones intueas edocemur ascendere, visum fuit nobis, utilissimum ac jucundissimum Hugonis Victorini Libellum, in quo hujusmodi argumentum piè & eruditè tractatur, huic Operi inferere. Agit enim præcipuè in eo de contemplatione, qua ex visibilium cognitione ad invisibilis etiam summæ TRINITATIS assumimus cognitionem. Omittimus tamen interim aliqua capita, ut brevitati consulamus.

CAPVT

CAPVT I.

De tribus inuisibilibus DEI, à quibus emanant omnia, quæ sunt, Potentia, Sapientia, & Benignitas.

VERBUM bonum, & vita sapiens, quæ mundum fecit, contemplato mundo conspicitur. Et Verbum ipsum videri non potuit, & fecit quod videri potuit, & visum est per id quod fecit. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Tria sunt inuisibilia DEI, potentia, sapientia, benignitas. Ab his tribus procedunt omnia, in his tribus consistunt omnia, & per hæc tria reguntur omnia. Potentia creat, sapientia gubernat, benignitas conseruat. Quæ tamen tria sicut in DEO ineffabiliter unum sunt, ita in operatione omnino separari non possunt.

Potentia per benignitatem sapienter creat, sapientia per potentiam benignè gubernat, benignitas per sapientiam potenter conseruat. Potentiam manifestat creaturæ immensitas, sapientiam decor, benignitatem utilitas. Immensitas creaturæ in multitudine & magnitudine; multitudo in similibus, in diuersis, in permixtis; magnitudo in mole & spatio; moles in massa & pondere; spatium est in longo & lato, & profundo & alto.

Decor creaturarum est in situ, & moto, & specie, & qualitate. Situs est in compositione & ordine: ordo est in loco, & tempore, & proprietate. Motus est quadripertitus, localis, naturalis, animalis, rationalis. Localis est antè & retrò, dextorsum & sinistrorsum, sursum & deorsum, & circum: naturalis est in incremento & decremento: animalis est in sensibus & appetitibus: rationalis est in factis & consiliis. Species est forma visibilis, quæ oculo discernitur, sicut colores & figura corporum.

Qualitas est proprietas interior, quæ ceteris sensibus percipitur: ut melos in sono, auditu aurium; dulcor in sapore, gustu faucium; fragrantia in odore olfactu narium; lenitas in corpore, tactu manuum.

Utilitas creaturarum constat in grato, & apto, & commodo, & necessario. Gratum est quod placet, aptum quod conuenit, commodum quod prodest, necessarium sine quo quid esse non potest.

Nunc propositas partitiones à principio repetamus, & in unoquoque diuisionis genere qualiter vel ex diuinitate creaturarum Creatoris manifestetur potentia, vel ex decore sapientia, vel ex utilitate benignitas, perquiramus. Et quia immensitas prima fuit in partitione, prima esse debet in prosecutione.

CAPVT II.

De immensitate diuina potentia, quam perspicimus ex creaturarum multitudine.

DILIGENTER igitur audite & considerate quæ dicturus sum. Quando nihil erat, facite ut aliquid esse, qualis potentia erat: Quis sensus potest comprehendere, quæ virtus sit, de nihilo etiam unum aliquid facere, quamvis exiguum: Si ergo unum aliquid, quamlibet paruum, de nihilo facere, tantæ potentia est, ut comprehendendi non possit, quantæ existimanda est potentia, tam multa

ta facere? Quam multa? Quot sunt.

Numerata stellas cæli, arenam maris, pulverem terræ, guttas pluriæ, pennas volucrum, squamas piscium, pilos animalium, gramina camporum, folia sive fructus arborum, & ceterorum innumerabilium innumerabilia numerata. Innumerabilia in similibus, innumerabilia in diuersis, innumerabilia in permixtis. Quæ sunt similia? Quæ sub eodè genere continentur, ut homo unus & alter, leo unus & alter, aquila una & altera, honorulcopa una & altera: hæc singula, & cetera talia, in suis generibus similia sunt. Quæ sunt diuersa? Quæ dissimilibus differentiis informantur, ut homo & leo, leo & aquila, aquila & honorulcopa: hæc inuicem diuersa sunt. Quæ sunt permixta? Omnia simul considerata.

Quomodo ergo in similibus infinita? quomodo in diuersis infinita? quomodo in permixtis infinita? Audi. Homo unum genus est, sed unus homo non est; quis eos numerare potest? Leo unum genus est, sed unus leo non est; quis eos numerare potest? Aquila unum genus est, sed aquila una non est; quis eos numerare potest? Et ita in cæteris innumerabilibus innumerabilium rerum generibus, infinita rerum genera, & in singulis generibus infinita similia, simul vero omnia infinita innumerabilia.

CAPVT III.

De creaturarum magnitudine.

SED fortassis qui hoc fecit, parua fecit, multa simul & magna facere non potuit; quanta tamen? Metire moles montium, tractus fluminum, spatia camporum, altitudinem cæli, profunditatem abyssi. Miraris, quia deficiis: sed melius deficiendo miraris. Meditantibus de creaturarum immensitate, quasi seminarium quoddam jecimus; nunc ad contemplandam earum pulchritudinem transeamus.

CAPVT IV.

De earumdem pulchritudine in quatuor.

QUAMVIS multis ac variis modis creaturarum pulchritudo perfecta sit; quatuor tamen præcipue sunt in quibus earumdem decor consistit: hoc est, in situ, in motu, in specie, in qualitate. Quæ quidem si quis investigare sufficeret, mirabilem in eis sapientia Dei lucem inueniret. Et hoc utinam ego tam possem subtiliter perspicere, tam compenter enarrare, quam possum ardentius diligere! Delectatur enim me, quia valde dulce & iucundum est de his rebus frequenter agere, ubi simul & ratione eruditur sensus, & suauitate delectatur animus, & æmulatione excitatur affectus, ita ut cum Psalmista stupeamus, & admirantes clamemus: *Quam magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti.* & alibi: *Delectasti me in factis tuis, & in operibus manuum tuarum exultabo. Quam magnificata sunt opera tua Domine! nimis profunda facta sunt cogitationes tue.* Vir insipiens non cognosceret, & stultus non intelligeret hæc.

Vniuersus enim mundus iste sensibilis quasi quidam liber est scriptus digito DEI, hoc est, virtute diuina creatus; & singulæ creaturæ quasi figuræ sunt quædam, non humano placito inuentæ, sed diuino arbitrio institutæ, ad manifestandam inuisibilem Dei sapientiam. Quænammodum autem si illiteratus quis apertum librum videat, figurat

Psal. 103

Psal. 91.

1. Cor. 2.

adspicit, literas non cognoscit: ita stultus & animalis homo, qui non percipit ea, quæ Dei sunt, in visibilibus istis creaturis foris videt speciem, sed intus non intelligit rationem. Qui autem spiritalis est, & omnia diiudicare potest, in eo quidē quod foris considerat pulchritudinem operis, intus concipit quam miranda sit sapientia Creatoris. Et idē nemo est cui opera DEI mirabilia non sint, dum inspiens in eis solam miratur speciem, sapiens autem per id quod foris videt, profundam rimatur divinæ sapientiæ cogitationem; velut si in una eademq; scriptura alter colorem seu formationem figurarum commendet, alter verò laudet sensum & significationem.

Bonum ergo est, assidue contemplari & admirari opera divina, sed ei qui rerum corporalium pulchritudinem in usum novit vertere spiritua-lem. Nam & idē Scriptura tantopere nos ad desideranda mirabilia DEI excitat, ut per ea quæ foris credimus, intus ad agnitionem veritatis veniamus. Vnde Psalmista pro magno aliquo se jam & hoc fecisse commemorat, & adhuc facturum promittit dicens: *Memor fui dierum antiquorum.*

Ps. 142.

Meditabor in omnibus operibus tuis, & in adventibus tuis exercebor. Hinc est etiam quod quibusdam ignorantibus Creatorem suum, & cultum Deo debitum idolis exhibentibus in Isaia dicitur:

Isaia 40.

cap. 2.

Quis mensus est pugillo aquas, & calos palmo ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & libravit in pondere montes, & colles in statera? Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores ejus sicut locusta. Qui extendit velut nihilum celum, & expandit eos sicut tabernaculum. Et Psalmista iterum in quodam loco, cum argueret idolorum colito-

Psalm. 95.

res, ait: *Omnes diggerunt deponia, Dominus autem celos fecit.* Quid est ergo, putatis, quod in asserctionem veræ Divinitatis opera DEI ita in medium deducuntur, & dicitur, *Dominus autem celos fecit*; nisi quia creatura rectè considerata, homini Creatorem suum ostendit?

Consideremus & nos quanta sint mirabilia DEI, & per pulchritudinem rerum copditarum, quæramus pulchrum illud pulchrorum omnium pulcherrimum, quod tam mirabile & ineffabile est, ut ad ipsum omnis pulchritudo transitoria, etsi vera sit, comparabilis esse non possit. Et quia superius omnem pulchritudinem visibilem in quatuor constare diximus, nunc ordine per singula currentes, qualiter ex ipsis invisibilis DEI sapientia clarescat, videamus. Scio quidem quod minus erit quidquid dixerimus; sed tamen decens non est, ut idē omnino taceam; sibi præcipue, ubi si fieri posset, maxime deceret loqui deberem.

Quatuor diximus, situm, motum, speciem, & qualitatem. Primum ergo primum discutiamus. Situs est in compositione & ordine. id est, in compositione & dispositione Compositio duo habere debet, aptitudinem, & firmitatem; hoc est, ut componenda aptè & competenter coeant, & composita firmiter cohereant. Laudabilis est compositio talis. Aptitudo consideratur in quantitate & qualitate. In quantitate, ne nimis tenuia & exilia grossis & corpulentis in qualitate, ne nimis humida siccis, nimis calida frigidis, nimis levia ponderosis, & si quæ sunt talia, inordinatè conjugantur. Vide si pulchritudini divinorum operum aliquid horum defuit, & si nihil deesse videris, jam a liquid habes unde etiam in hac parte miteris.

Et primum quod idem si universitatis hujus machinam inuitus fueris, invenes quam mirabili ratione & sapientia compositio rerum omnium perfecta sit, quam apta, quam congrua, quam

decora, quam cunctis partibus suis absoluta, in qua non solum concordiam servant similia, sed etiam quæ creante potentia diversa atque repugnantia ad esse prodierunt, dicant sapientia in unam quodammodò amicitiam & federationem conveniunt. Quid repugnantius esse potest aqua & ignis quæ tamen in rerum natura ita DEI contemperavit prudentia, ut non solum ad invicem commune societatis vinculum non dissilpent, verum etiam nascentibus cunctis, ut subsistere possint, vitale nutrimentum subministrant. Quid de humani corporis compage loquar, ubi omnium membrorum junctura tam ad invicem servant concordiam, ut nullum omnino possit inveniri membrum, cujus officium alteri non videatur præstare adminiculum? Sic omnis naturale diligit, & miro quodam modo plurium dissilium & in unum redactorum concordia unam in omnibus harmoniam facit. Apra est ergo & conveniens rerum omnium compositio.

Sed quomodo est firma? Quis non videtur quis non miretur? Ecce celi, quotambis suo concludunt omnia, quomodo solidi sunt, & quasi ex ærefusiles desuper circumquaque oppansæ Terra verò in medio suo pondere librata, semper immobilis perseverat, ut ceteram medio fluctuantia, hinc soliditas celorum, illinc terra stabilitas in unum coarctent & constringant, ne qua legitimos terminos dissilata concordiam universitatis dirumpant. Ecce quomodo per viscera telluris tracones intrinsecus aquarum sparsi, & foras per alveos suos in diversa deduci, intus furiscentem ne dissolvatur conglutinant, & foras ne fatiscas aurentem rigant. Ecce quomodo in humani corporis fabrica juncturas ossium vincula nervorum ligant, & medullis intus per fistulas tibiarum diffusis, canales etiam vitalem venarum sanguinem per omne corpus deducunt, ac deinde tenentodinem carniū curis tegmen involvit; ut & rigor ossium intrinsecus corpus sustineat, & pelliculæ nimen foris defendendo custodiat. Quis duritiam lapidum, quis soliditatem metallorum, quis nodositatem roborum, quis tenacitatem glutinum, quis cetera innumera bilia enumerare queat? Ex quo claret, quam sint firma rei vincula, cum singula quæq; condita tanto niso naturam & esse suum defendant, simul verò omnia à concordia societatis suæ dissilvi omnino non queant.

CAPVT V.

De situ & dispositione rerum in loco.

POST compositionem sequitur ut de dispositione rerum, qualis sit, consideremus. Neque enim minima fiet admiratio, si quis diligenter attendat, quod sic singulis locis, singulis temporibus, singulis rebus, divina providentia causas suas distribuit, ut in nullo penitus ordo rerum perturbetur. Ecce celum sursum est, & terra deorsum. In celo stellæ & luminaria collocavit, ut subiecta omnia illustrarent. In aëre ventis & nubibus vitam fecit, ut agitationibus suis dispersæ, pluviam deorsum funderent. In gremium telluris moles aquarum recipi iussit, ut per gurgites suos hac illucq; quod nutus ferret jubentis, discurrent. Volucres in aëre suspendit, pisces aquis immergit, terram bestiis & serpentibus, & aliorum reptilium vermiumq; generibus replevit. Quasdam regiones ditavit ubertate frugum, quasdam opulenta

ria vinearum, alias fertilitate olerum, alias fecunditate pecorum, alias potentibus herbis, alias gemmis pretiosis, alias animalibus & bestis monituros, alias coloribus variis, alias diversarum artium studiis, aliis metallorum, alias thymiamatum diversis generibus: ut nulla profus regio sit, quæ non aliquid præ cæteris novum & speciale possideat; nulla item, quæ non aliquid novum & speciale ab aliis accipere queat.

Quid quod etiam ea, quæ humanis usibus necessaria sunt, in communi hominum frequentia, ipsa Creatoris providentia constituit; ea verò quæ non natura propter necessitatem, sed cupiditas expetit propter speciem, in abditis terrarum sinibus abscondit & ut quem amor virtutis ab immoderato appetitu non castigat, saltem laboris tædio victus conquiescat.

CAPVT VI.

De dispositione temporum.

HÆC de dispositione locorum diximus; quæ de dispositione temporum dicemus? Quis satis admirari potest, quàm mira ratione providentia divina cursus temporum distinxit? Ecce post noctem venit dies, ut torpentes in otio labor exerceat: post diem sequitur nox, ut fessos ad refocillandum quies excipiat. Non semper dies, non semper nox, non semper æqualis dies & nox; ne vel immoderatus labor debilitatos frangat, vel quies continuata naturam inficiat, vel identitas perpetua animo radium gignat. Item, quemadmodum vicissitudo dierum ac noctium animantia renovat, ita quatuor tempora anni ordine sibi succedentia, totius mundi speciem immutant.

Primum per teporem veris quadam innovatione mundus nascitur, deinde per fervorem æstatis quasi in juventutem robotatur, post hæc superveniente autumno ad maturitatem descendit, postremò succedente hieme ad defectum vergit. Idcirco autem semper deficit, ut semper post defectum renovari possit: quia nisi prius à statu suo deficerent vetera, quasi illis locum occupantibus non valerent exurgere nova. Hoc quoque satis mirabile in hac dispositione cernitur, quod ipsa tempora ita immutabili lege suæ mutabilitatis vires custodiunt, ut nec aliquando ab explendo ministerio suo deficiant, neque secus currentia ordinem primæ institutionis confundant.

CAPVT VII.

De ordine, qui in unaquaque re consideratur ex dispositione partium.

HÆC de dispositione temporum exempli causa dicta sufficiant; nunc illum ordinem prosequamur, qui in unaquaque re consideratur secundum congruam dispositionem partium. Hic verò intrinsecus est; alii, scilicet secundum locum & tempus, extrinseci sunt. Et hic quoque non minus miranda est sapientiæ efficacia, quæ ita congruè in universitate singula distribuit, ut nusquam omnino junctura partium generet repugnantiam qualitarum.

Ecce, ut exempli causa de multis pauca ponamus, in compositione humani corporis quanta elucet sapientia Creatoris? Sursum est homo uniformis, deorsum bifariam divisus; quia & uniforme est principale mentis, id est ratio, quæ in-

visibilia respicit: & ut gemina est animæ qualitas ita & concupiscentia, quæ deorsum ad terrena descendit. Item brachiis in latum extenditur, tibis deorsum figitur statura humani corporis; quia & intentio operationis animum extendit, & affectus desideriorum figit. Item secundum latitudinem hinc inde per digitos pedum in quinque finitur humani corporis protensio; quia sive in latum tendatur animus per intentionem operis, sive deorsum figatur per desiderium affectionis, quinque sensus sunt per quos foris exit. Item digitis ternis articularum intervallis distinguuntur, qui de una palma in manibus, de una planta in pedibus prodeunt; quia de una sensualiitate quinque sensus exeunt, in quibus prima distinctione primum sensus, deinde sentire, postmodum sensibile invenitur.

Postremò in singulis digitis extremitatum articularum capita superpositis unguitibus, quasi galeata cernuntur, ut quocumque sive manus extensa, seu pes promotus offendiculum invenerit, ipsi suo munimine prorecti, illæsi permanere possint. Similiter terrena illa ad similitudinem unguum foris sensibus inherentia, quasi in necessitate nos muniunt, sed quantum non pertinent ad necessitatem, quasi extra carnem sine sensu præcidi possunt. Ecce in humana facie quàm rationabili distinctione instrumenta sensuum collocata sunt. Supremum locum obtinet visus in oculis, deinde auditus in auribus, post hunc in naribus olfactus, atque post hunc in ore gustus. Scimus autem, quod reliqui omnes sensus foris intrò veniunt, solus visus intus foras exit, & eminus posita mirà præ cæteris agilitate percipit. Bene ergo quasi speculator eminentiorem cunctis locum obtinuit, ut quæ cæteris sensibus superventura sunt, ante periculum prævidere possit. Post hunc auditus & loco & nobilitate secundus est. Deinde olfactus. Gustus autem, qui nihil sentire potest nisi id quod tangit, meritò tardior cæteris sensibus in imò resedit. Tactus specialem sedem non habet, qui ideo universalis est, quia cunctis cooperatur sensibus. Vnde & in digitis pollex, qui tactum significat, coadunatis in unum digitis solus omnibus responderet; quia sint tactu nullus sensum esse potest.

Vide etiam quomodo in humano corpore ossa intrinsecus collocata sunt, quatenus robur eorum corpus sustineat; deinde caro ossa vestit, ut duritia eorum molliet tactum excipiat. Ad ultimum pellis carnem induit, ut sua quodammodo tenacitate ab incommotis foris accidentibus corpus muniat. Attendite, quomodo illud quod molle est & infirmum, in medio, quasi in loco tutiore ponitur; ne vel intrinsecus fulcimento carens cõcidat, vel extrinsecus munimentum non habens fatiscat. Quod autem in uno exemplificatum est, in cunctis generibus rerum inveniri potest. Sic enim cortex manit arboris, sic pennæ & rostra volucres, sic squammæ pisces; rebusque singulis secundum competentiam naturæ suæ, providentia Creatoris munimenta instituit. Hucusque de situ locuti sumus, nunc ad motum transeamus.

CAPVT VIII.

De omnifario rerum motu.

MOTVS est quadrifarius; localis, naturalis, animalis, rationalis: de quibus quia per singula

sitione
quan-
ta eluceat
sapientia
condito-
ris?

ESU

rit.

In motu qualiter resplendet sapientia conditoris. *gula multa dicere non possumus, breviter singula perstringamus. Vide quomodo in motu locali sapientia Conditoris appareat. Cogita nunc, unde deest ientibus semper aquis, indeficiens semper vena ministratur; unde motus ventorum educitur, quis infatigabilem astrorum cursum moderatur, quis solem per hiberna descendere signa precipit, quis rursus per æstiva cum signa ascendere facit, quis eum ab oriente in Occidentem ducit, & iterum ab Occidente ad Orientem revehit. Hæc cuncta mirabilia, & soli Deoabilia sunt.*

Quid etiam de naturali motu dicam? Quis putas, nascentibus cunctis incrementum tribuit, & quasi de quodam oculo naturæ sinu in apertum germinantia educit, rursusque eadem marcentia illuc unde venerant reverti facit? Satis hæc diligenter intuentibus mirabilia apparebunt.

Deinde sequitur motus animalis, qui est in sensibus & appetitibus. Cogita ergo, qualis esse possit, qui sensus omnium viventium fabricat, appetitus creat, & in singulis quibusque animantibus quid appetere & quantum appetere debeant ordinat.

Denique motus rationalis, qui est in factis & consiliis, satis admirationis tibi ingerit, si attendere volueris, quam ineffabilis sit sapientia, quæ omnia hominum facta, omnes voluntates, omnes denique cogitationes cordium ita ad suæ voluntatis arbitrium intorquet, ita imperat & moderatur, ut nihil in universitate possit fieri, quod non ipsa ad decorem operum suorum aut precipiendo aut permittendo fieri velit.

CAPVT IX.

De specie figurisq. rerum.

Hæc de motu pro brevitate dicta sufficiant; deinde sequitur species. Species est forma visibilis, quæ continet duo; figuras, & colores. Figuræ autem rerum multis modis apparent mirabiles. Aliquando ex magnitudine, aliquando ex parvitate, aliquando quia raræ, aliquando quia pulchræ; aliquando, ut interim ita loquar, quia quodammodo convenienter ineptæ, aliquando quia in multis una, aliquando quia in uno diversa. Singula ordine suo prosequamur.

Figura secundum magnitudinem attenditur, quando res quælibet sui generis modum in quantitate excedit: sic miramur gigantem inter homines, cetum inter pisces, gryphonem inter volucres, elephantem inter quadrupedes, draconem inter serpentes. Figura secundum parvitatem consideratur, quando res quælibet sui generis quantitati æquari non potest, ut est succerio in capillo, tineæ in vestimento, vermes & cynipides, & similia, quæ inter cetera quidem animalia vivunt, sed ceteris omnibus corporis exiguitate dispares sunt. Vide ergo quid magis mireris, dentes apri, an tineæ alas gryphis, an cynipides? caput equi, an locustæ? crura elephantis, an culicis? rostrum sui, an succerionis? aquilam, an formicam? leonem, an pulicem? tigridem, an testudinem? Ibi miraris magnitudinem, hic miraris parvitatem: corpus parvum magna sapientia conditum. Magna sapientia, cui nulla subrepat negligentia. Illis dedit oculos, quos vix comprehendere potest oculus; & in tam exiguis corporibus sic omnifariam lineamenta naturæ suæ congrua plenissime distribuit, ut nil videas deesse in minimis eorum omnium, quæ natura formavit in magnis.

Que magis miranda videantur?

De his quæ, quia rara sunt, miranda sunt.

RESTAT nunc dicere de his, quæ rara sunt, & ob hoc magis mira videntur. Sane quidam in rebus conditis, quæ idcirco cum videntur magis mira sunt, quia ad hominum notitiam raro perveniunt, vel ob hoc quod in suo genere pura creata sunt, vel quia remotis sedibus & in abdita naturæ sinibus abscondita. Hæc autem idcirco Creatoris providentia seorsum voluit collocare, oculorum consortio, quæ noxia sunt, non lædente humana societas; eorum quæ pretiosa sunt, specie probetur humana cupiditas; eorum quæ rara sunt, novitate excitata admirari discat humana caritas: postremo ut hæc bona simul & mala quasi eminens posita quodammodo alloquantur hominem, ut attendat quanto studio mala æterna fugere, & bona æterna appetere debet, si pro his temporalibus bonis adipsiendis, & malis evitandis tantos labores sustinet.

CAPVT XI.

De his, quæ quia pulchra, sunt mirabilia.

SEQUITUR de his quæ mirabilia sunt propter pulchritudinem. Quarumdam rerum figuram miramur, quia speciali quodam modo decoræ sunt, & convenienter coaptatæ, ita ut ipsa dispositio operis quodammodo innuere videatur, specialem sibi adhibitam diligentiam Conditoris.

Rursus alia idcirco miramur, quia monstruosa sunt vel ridicula: quorum quidem plura sunt, quantum ab humana ratione aliena est, tanto facilius humanum animum in admirationem compellere potest. Quare crocodilus manducans inferiorem molam non movet? Et quomodo salamandra in igne illæsa permanet? Quis dedit ciclo spinas, & docuit eum, ut se pomis turbine disculis involvat, quibus onustus incedens studet quasi plaustrum? Et formicam, quæ hiemis superventuræ præcæ, granis horrea sua replet? Araneam, quæ de visceribus suis laqueos necit unde prædam capiat? Isti sunt testes sapientiæ DEI.

Est adhuc aliud verum & evidens divini sapientiæ argumentum, quod omne genus simile sibi procreat, & in tam multis similitudo una propagata primæ originis formam non mutat: non ovivitulum, non vacca agnum, non cerva leporem, non leo vulpem; sed in sibi simile propaginem suam extendit omne quod est. Hoc quoque insensibilis natura custodit.

Aliud genus arboris est tilia, aliud fagus, aliud quercus: unumquodque speciem suam habet, & unumquodque generis sui servat similitudinem. Vide folium, quomodo serratis dentibus per gyrum distinguitur: quomodo intrinsecus prodoctis costulis hoc illucque intexitur. Numerum unum, numerum aliud. Omne quod est unius generis, unius invenies & multitudinis & similitudinis. Tot dentes in uno, quot dentes in alio; tot costulas in uno, quot costulas in alio; talem formam in uno, qualem formam in alio; talem colorem in uno, qualem colorem in alio. Ecce quomodo mora, quomodo fraga quælibet granulis adinvicem compactis circumquaque distinguntur: tale unumquodque quale alterum, & omnis natura, quasi cuiusdam intrinsecus dictantis præceptum acceperit, nusquam terminos suos excedere præsumit.

Hoc

Hoc quoque mirabile est, quod in uno corpore constituantur membra, tot membrorum forma, tot loca, tot officia. Ecce in uno hominis corpore quatuor membra: aliud auris, aliud oculus, aliud lingua, aliud nasus, aliud pes, aliud manus: singulis sua forma, sua loca, sua officia; & cum sint ita diversa in se, singula invicem tam cooperantur omnia.

CAPVT XII.

De rerum variis coloribus.

POST figuram sequitur color. De colore rerum multum differere opus non est, cum ipse visus probeat quantum naturae de coris additur, cum tam variis distincta coloribus adornatur. Quid luce pulchritus? quae cum colo em in se non habeat, omnium tamen colorum rerum ipsa quodammodo illuminando colorat. Quid iocundius ad videndum caelo cum serenum est? quod splendet quasi sapphirus, & gratissimo quodam suae claritatis temperamento visum excipit, & demulcet aspectum? Sol sicut aurum rutilat, luna palliat quasi electrum: stellarum quaedam flammis aspectu radiant, quaedam luce rosea micant, quaedam verò alba etiam nunc roscum, nunc viridem, nunc candidum fulgorem demonstrant.

Quid de gemmis & lapidibus pretiosis narremus quorum non solum efficacia utilis, sed aspectus quoque mirabilis est. Ecce tellus redimita floribus, quae iam iocundum spectaculum praebet: quomodo visum delectat? quomodo affectum provocat? videmus rubentes rosas, candida lilia, purpureas violas: in quibus omnibus non solum pulchritudo, sed origo quoque mirabilis est. Quomodo scilicet DEI sapientia de terrae pulvere talem producit speciem.

Postremo, super omne pulchrum, viride quomodo animo intuitum rapit? quando vere novo nova quadam vita germina prodeunt, & recta (solum in speculis suis) quasi deorsum mortuorum calcata ad imaginem futurae Resurrectionis in laeum pariter erunt. Sed quid de operibus DEI loquimur? cum etiam humanae industriae tantum opere miramur.

CAPVT XIII.

De sensibilibus rerum qualitatibus.

POST speciem de qualitate rerum discere debemus. Ob hoc providentia Creatoris tam diversas qualitates rebus indidit, ut omnis sensus hominis sua oblectamenta inveniat. Aliud percipit visus, aliud auditus, aliud odoratus, aliud gustus, aliud tactus. Vis in pacis pulchritudo colorum, suavis cantilenae demulcet auditum, fragrantia odoris olfactum, dulcedo saporis gustum, aptitudo corporis tactum.

Et quis omnes delicias sensuum enumerare queat? quae tam multiplices sunt in singulis, ut si quis quemlibet sensum per se consideret, quemlibet per se ditatum puer. Quo enim oblectamenta oculorum in diversitate colorum monstravimus, tot oblectamenta aurium in varietate sonorum invenimus: inter quae prima sunt dulcia sermonum commercia, quibus homines ad invicem suae voluntates communicant, praeterita narrant, praesentia indicant, futura nuntiant, occulta revelant: sed et in his ceterae vitae humanae, be-

stis comparabilis videatur. Quid autem concenatur aurium? quid humanae vocis melos iocundum? quid dulces modos sonorum omnium commemorem? Quia tam multa sunt harmoniae genera, ut ea nec cogitatos percurrere, nec sermo facile explicare possit: quae tamen cuncta auditui servantur, & ad ejus delicias creata sunt. Sic est de olfactu. Habent thymiamata odorem suum, habent unguenta odorem suum, habent rosaria odorem suum, habent rubeta, prata, resqua, nemora, flores odorem suum: & cuncta quae suavem praestant fragrantiam, & dulces spirant odores, olfactui servantur, & in ejus delicias creata sunt. Eodem modo gustus & tactus varia habent oblectamenta, quae ex similitudine priorum satis perpendi possunt.

CAPVT XIV.

De utilitate rerum quadruplici.

DE immensitate creaturarum, & de pulchritudine earum quomodo potuimus, non quomodo debemus, locuti sumus: nunc restat, ut ad confidendum earumdem utilitatem transivamus. Utilitas rerum quatuor complectitur: necessaria, commodum, congrua, & gratia. Necessarium unicuique rei est, sine quo ipsa subsistere commode non potest, utpote in victu hominis, panis & aqua; in vestitu, lanae, sive pelliceae, aut qualibet huiusmodi indumenta. Commodum est, quod licet aliquando amplius delectet, sine ipso tamen vita duci potest: utpote in victu hominis, poculum vini, & elus carnium; in vestitu, byssus & sericum, vel quodlibet aliud mollius indumentum. Aprium & congruum est, quod licet utriusque non propter, ad vivendum tamen convenit: quales sunt tirocinia colorum, pretiosi lapides, & quaecumque ejusmodi censentur. Gratum est ejusmodi, quod ad usum quidem habile non est, & tamen ad spectandum delectabile: qualia sunt: fortasse quaedam herbarum genera & bestiarum, voluerum quoque & piscium, & quaevis similia. Sed dignum valde inquisitione est, quare DEUS haec creare voluit, quae usus hominis (propter quem omnia fecit) non necessaria fore, praeviderit? Sed hoc citius cognosceat, si causa & modus humanae conditionis attendatur.

DEUS hominem propter se fecit, cuncta alia propter homines condidit. Propter se fecit hominem, non quod ipse indigeret homine, sed ut homini, quia melius dare nil poterit, seipsum fruendum daret: alia vero creatura sic facta est, ut & subiecta homini esset per conditionem, & delectaretur ad utilitatem. Homo ergo quasi in quodam medio collocatus habet super se DEUM, sub se mundum: & corpore quidem deorsum mundo conjungitur, spiritu autem suum ad DEUM sublevatur. Necessarium autem fuit ut visibilibus conditio ita ordinaretur, quatenus homo in eis foris agnosceret, quale esset invisibile bonum quod intus quaerere deberet: hoc est, ut sub se videret, quid supra se appetere. Non igitur decebat ut rerum visibilibus copia in patre aliqua delectationem sentiret, quae ob id maxime insti utra est, ut inest: namabilem attentionem bonorum essentiam nuntiaret. Hoc est quod diximus, cur DEUS illa etiam creare voluit, quae humanis visibus necessaria non esse praeviderit. Si enim sola necessaria tribueret, bonus quidem esset, sed dives non esset. Cum vero necessarius etiam commodus adiungit, divitas bonitatis suae ostendit.

N

Cum

Quam
variae &
multipli-
ces sunt
sensuum
oblecta-
tiones?

Thom. à Jesu Oper. Tom. II.

Cur De-
us non
solum
necessa-
ria ho-
mini tri-
buerit
bona?

Cum autem commoda congruis superadditis cumulantur, abundantia divinæ bonitatis ejus demonstratur. Sed dum postremo congruis etiam grata & jucunda adjicit, quid aliud quam superabundantes divitias bonitatis suæ notas facit?

CAPVT XV.

De tribus similibus, & quantū sit divini operis supra humanum excellentia.

HÆC de utilitate Scripturarum brevitè dicta sufficiant: sed liber adhuc ad cumulum divinæ laudis paulisper attendere, quàm mirè tria hæc simul in opere suo conservaverit DEUS. Quod quanta admiratione dignum sit, sic facilius fortasse cognoscemus, si prius hæc, qualiter in opere humano simul esse non possint, consideremus. Certè homo cum multa facere desiderat, magna facere non potest: quia tantò minùs prævalet in singulis, quantò plura sunt per quæ intentionis suæ conatus dividit. Rursus cum ad magnitudinem innititur, à multitudine retardatur: quia multis præstare non sufficit vires, quas ad unius effectum specialiter effundit. Simili modo minor diligentia decori operis impenditur, quoties ad multitudinem solam sive ad magnitudinem perficiendam animus occupatur. Videmus quòd scriba eas figuras, quæ exiles sunt, promptius format, in magnis fig. itandis propensius desudat & calamus quantò velocitè trahitur, tantò deformiores sunt literæ quæ exprimuntur. Nam & in formandis vestibus, ij qui nimis pulchritudinem diligunt, sæpè utilitatem perdunt: & qui utilitatem conservare cupiunt, pulchritudinem habere non possunt.

In divinis operibus nec magnitudo multitudinis operis minuit, nec magnitudo multitudinis stringit, nec simul vel multitudo vel magnitudo pulchritudini officit, neque pulchritudo utilitatem tollit: sed sic facta sunt omnia, quasi facta sint singula, ut cum universa aspexeris, singula mireris. Hæc de visibilibus dicta, alicui fortassis, quantum ad compendium tractandi pertinet, plurima videbuntur: sed attendere debet, quòd tam opere magnitudo materia non facit paucis verbis explicatur. Nam cum dicat Apostolus, quòd per ea quæ sunt in mundo, manifestantur ea, quæ invisibilia sunt in DEO, necesse est, ut quisquis per visibilia ad agnitionem invisibilium pervenire desiderat, prius ipsa visibilia agnoscat.

Propter quod & ego, cum hæc pro posse meo investigare proponerem, tribus invisibilibus in exordio enumeratis, & tribus itidem visibilibus contra hæc dispositis, ratus sum hunc esse competentissimum ordinem narrandi, ut prius ipsorum visibilium aliquam notitiam in medium afferrem, ac sic deinde quasi referato contemplationis aditu, per investigationem invisibilium procederem. Postquam verò iis quæ de visibilibus dicenda erant, finem fecimus; nunc quomodo, vel quo ordine per hæc ad invisibilia ascendatur, considerare debemus.

CAPVT XVI.

Quòd inter tria invisibilia DEI sapientia sit prima investiganda.

TRIA diximus invisibilia, potentiam, sapientiam, benignitatem. Quæ tendum est ergo,

quod horum ceteris prius contemplantibus in agnitione occurrat. Et credo quòd illud invisibile prius in contemplatione comprehenditur, quòd in suo visibili simulacro expressius & manifestius declaratur. Simulacra autem invisibilium ipsa visibilia dicantur: utpote invisibiles potentie simulacrum est, creaturarum immensitas; invisibilis sapientie simulacrum est, creaturarum decor; invisibilis benignitatis simulacrum est, creaturarum utilitas. Omnis autem creatura, quanto vicinior similitudini Creatoris appropinquat, tanto evidentius Creatorem suum declarat. Illud quare ergo visibile simulacrum, invisibile exemplar prius ostendere debet, quòd divina similitudo est imaginem perfectius in se tenere expressam, immensitas autem creaturarum magis ad essentiam, to decor verò creaturarum magis ad formam pertinet. Essentia verò abique forma confidit, creatura vero informis est. Quod autem informis est, in hoc manifestum quòd est, DEO simile est: sed in hoc manifestum quòd forma caret, à DEO dissidet. Quod ergo formatum est, magis DEO simile est, quàm id quod formam non habet.

Vnde constat, quòd plus evidens simulacrum est decor creaturarum, quòd solam spectat essentiam. Item decor creaturarum propriam formam naturalem pertinet ad habitum, utilitas verò ad actum; quia in hoc creaturæ unies sunt, quòd subjectæ homini servant, & obsequium reddunt. Quod ad habitum pertinet, magis proprium est & magis certum, quàm id quod pertinet ad actum: quia habitum naturam indidit, actum verò insitit & adjungit. Simulacrum ergo decoris immensitatem patietur & utilitatem in cognitione præcedit, & propterea in cognitione prius est, quia in manifestatione est evidenter.

In hoc igitur simulacro prius vellemus contemplationis ponere debemus, ord. in primum inquisitionis ingressum rectè tenemus, ipso quem quæritur duce pede inoffenso ad reliqua procedamus. Pulchritudo autem in inquirenda sapientia ab ipso sapientie simulacro inquisitionis exordium sumitur: quia per Sapientiam suam Pater manifestatur, non solum quando sapientiam suam in carnem misit, sed tunc quoque do. Quando per Sapientiam suam mundum creavit. Sapientia Decor creaturarum, quem simulacrum sapientie sum Pater DEI esse diximus, quatuor complectitur, scilicet, motum, speciem, qualitatem. Sed in his quatuor motum excellentiorem locum habere, habitum non est; quia vicina vita sunt mobilia, quàm ea quæ moveri non possunt. Motus autem quadripartitus est, localis, naturalis, animalis, rationalis. Sed motus naturalis localem motum superat, quia in naturali motu non solum imago vitæ exprimitur, sed ipsa quodammodo vita inchoatur. Rursus animalis motus tantum naturali præcellit, quantum in sensibili id quod sentit. Postremo rationalis cunctis superponitur, quia in eo non solum sensus ad animandum, sed ratio quoque ad intelligendum movetur. Hoc simulacro nullum in creaturis esse potest evidenter, quia invisibilem sapientiam ostendit cunctis manifestius id quod sapit.

CAPVT XXIII.

Quomodo per rationalem creaturam ostenditur rerum Creator esse aeternus.

PRIMUM ergo est ac principale sapientiae sacramentum sapientia creata, id est, rationalis creatura, quae quia secundum aliquid visibilis est, secundum aliquid invisibilis, ianua contemplationis facta est pariter & via: in quantum visibilis, est ianua; in quantum invisibilis, est via. Ianua est, quia ingredienti ad contemplationem animo primum aditum pendit: via est, quia currentem in contemplationem ad finem animam perducit. Ianua est, quia quodammodo invisibilia visibilibus ostendit: via est, quia de visibilibus per invisibilia omnes usque ad visibilibus pariter & invisibilibus Creatorem videndum perducit.

Hoc in semetipso potest agnoscere homo: nemo enim esse sanus sapiens, qui se esse non videat. Et tamen homo, si verè quod ipse est attendere coeperit, omnium quae in se vel videntur, vel videri possunt, nihil se esse intelligit. Illud namque quod in nobis rationis capax est, quamvis (ut ita dicam) infusum & commixtum carni sit, ipsum tamen se à substantia carnis propria ratione secerit, & alienum esse intelligit. Cur ergo homo invisibilia esse dubitet, qui idipsum quod verè homo est, de cuius existentia nequaquam dubitat, invisibile esse videtur? Ianua ergo contemplationis homini aperitur, quando ipse, sua se ratione ducente, ad se cognoscendum ingreditur. Ingresso autem via usque ad finem currente restat, ut scilicet quis se ex consideratione propria ad agnitionem Creatoris sui perveniat.

Illud namque in nobis quod carnis non habet essentiam, à carne non potest habere materiam; sed sicut diversum est à carne, ita alienum se sentit à carnis origine: initium tamen se habere in hoc verissime agnoscit, quod cum se intelligat esse, semper se fuisse non meminit: cum tamen nesciens intellectus esse non possit. Si ergo intellectus esse non potest nisi intelligens, restat ut quæsi hō semper intellexisse cognoscimus, non semper fuisse, ac per hoc aliquando coepisse credam. Sed sicut per jam dictum est, quod spiritalem habet essentiam, non potest originem habere corpoream: quia quidquid ex materia præeunte traducitur, corporeum esse comprobatur. Si igitur invisibile nostrum initium habuerit, superest ut non de præeunte materia, sed de nihilo factum sit.

Quod autem nil est, esse sibi dare non potest, & idcirco quidquid initium habuerit, dubium non est quin ab alio esse acceperit. Quod autem à se non semetipso non est, esse aliis dare non potest. Igitur est, aliis quisque ille est qui rebus esse conatur, ab alio esse non accepit. Quod inde quoque liquidò comprobatur: quia si quidquid est, creatoram esse credimus, nullum in rebus finem invenimus.

Nostri ergo nos natura instruit, quod Creatorem habemus aeternum, cui suum & proprium est quod subsit: quia si ab alio esse accepisset, prima eorum origo veraciter dici non posset. Si enim aliquando non erat, à seipso initium non habuit; sed nec primus dici potest, si ab alio esse accepit. Igitur si creator est, semper fuit. Item, quod à semetipso est, non esse non potest. Quid enim à semetipso est, huic idem est esse & id quod est, & constans: quia nulla res à semetipso di-

vidi aut separari potest. Cui igitur idem est esse & id quod est, necessario semper est, quia à semetipso separari nihil potest. Si igitur quidquid à semetipso est, huic idem est esse; & id quod est, qui aliunde esse non accepit, sequitur necessario ut semper sit, utque aliunde auferri non possit: quod aliunde datum non sit. Necesse est ergo, ut quem Creatorem credimus, hunc nec principium nec finem habere posse constemus. Principium enim non habet, quod semper fuit; nec finem, quod nunquam desinit. Neque ergo aeternus præter solum Creatorem est; neque Creator nisi aeternus esse potest.

CAPVT XXIV.

Ex anima rationali divinam ostendi posse Trinitatem.

EX quo pridem de visibilibus ad invisibilia oculo contemplationis ingressi sumus, ad hoc usque via investigationis penetravimus, ut jam Creatorem rerum omnium sine principio, sine fine, sine mutabilitate esse non dubitemus; & hoc quidem non extra nos, sed in nobismetipsis invenimus. Consideremus ergo si adhuc amplius aliquid eadem ipsa natura nostra de Creatore nostro nos docet, quia fortassis non solum unum; sed & trinum ostendat. Certè mens rationalis una est, & generat de se intellectum, una unum; Quem nonnumquam dum conspiciat quam subtilis, quam verus, quam conveniens, quam jucundus sit, mox diligit eam, & complacet sibi in ipso. Videt pariter & stupet, & se tale aliquid invenire potuisse miratur. Vehementer libet semper illud aspicere, semper habere, semper illo perfrui, semper in illo delectari. Ipsum per se placeat, ipsum propter se placeat; nec aliquid est, quod extra illud quaeritur; quia in illo totum amatur. In illo contemplario veritatis ad videndum delectabilis, ad habendam suavis, ad fruendum dulcis. Cum illo secum mens requiescit, nec umquam secreti sui tædio afficitur, quia unico quidem, non tamen solitario consortio letatur.

Considera ergo tria hæc, mentem, intellectum, amorem; De mente intellectus nascitur, de mente pariter & intellectu amor oritur. De sola mente intellectus, quia mens de se intellectum gignit: amor verò nec de sola mente, quia nec de solo intellectu; quia ab utrisque procedit. Primi mens; deinde mens & intellectus; postea mens, & intellectus & amor. Et hoc quidem in nobis sic est: verum in Creatore esse longe aliter, suadet ratio. Quia enim ipsum fuisse semper credimus; semper quoque sapientiam habuisse oportet consistantur. Nam si aliquando sine sapientia fuisse dicitur, quis eam postmodum sapientem fecerit; aut à quo sapientiam acceperit, nullo modo invenitur: cum & hoc absurdissimum sit, & ab omni ratione alienum, credere eum qui est fons & origo sapientiae, aliquando sine sapientia exivisse. Semper ergo in illo sapientia, semper ab illo sapientia, semper cum ipso sapientia fuit. Semper in illo sapientia, quia semper sapientiam habuit, semper sapiens fuit: semper ab illo sapientia, quia sapientiam quam habet ipse genuit: semper cum illo sapientia, quia genita se à gignente non dividit. Semper genita est, & semper gignitur, nec cum gignitur inchoans, nec cum genita est cessans. Semper gignitur, quia aeterna; semper genita est, quia perfecta.

N 2

Ea

Thom. à Ista Op. Tom. II.

Est ergo qui genuit, & est qui genitus est. Qui genuit, Pater est; qui genitus est, Filius est. Et quia qui genuit, semper genuit, aeternus Pater est: & quia qui genitus est, semper genitus est, aeterno Patri Filius coaeternus est. Item qui semper sapientiam habuit, semper sapientiam dilexit: qui verò semper dilexit, semper amorem habuit. Itaque aeterno Patri & Filio coaeternus Amor est: & tamen Pater à nullo est, Filius à Patre solo est; Amor verò à Patre simul & Filio est.

Sed quia superius Creatorem omnium summè & verè unum esse asseruimus, hæc tria in DEO unum esse substantialiter oportet conficere. Quia item ille qui genitus est, non potest esse ille à quo genitus est; neque item ille qui à gignente & genito procedit, ille esse potest qui est gignens vel genitus: inexpugnabili ratione veritatis cogimur in Deitate Personarum trinitatem & substantiæ unitatem cognoscere. Tribus ergo in Deitate una communis est & æqualis aeternitas, & æterna æqualitas; quia non potest esse singulis dissimile, quod omnibus facit Deitas una commune. Tres ergo unum sunt, quia in tribus Personis est una substantia; sed tres unus non sunt, quia sicut distinctio Personarum unitatem Deitatis non dividit, ita & unitas Deitatis distinctionem Personarum non confundit.

CAPVT XXV.

Quod ordo conditionis & cognitionis rerum, è diverso se habeant.

QUANDO pridem de visibilibus ad invisibilia progredi cœpimus, primò à corporea creatura ad incorpoream, hoc est rationalem creaturam transivimus, ac deinde à rationali creatura usque ad sapientiam DEI pervenimus: nunc verò redeunt primò à sapientia DEI ad rationalem creaturam, deinde à rationali creatura ad creaturam corpoream habita consideratione procedemus.

Ille ordo est cognitionis, iste conditionis, quia primò corporea creatura, quæ visibilis est, in cognitione occurret; deinde à corporea creatura ad incorpoream cognitione transit, postremò viâ investigationis apertâ usque ad Conditorum utriusque pervenit. In conditione verò primo gradus ad imaginem DEI rationalis creatura facta est, deinde creatura corporea; ut creatura rationalis in ea foris agnosceret, quid à Creatore intus accepisset. In sapientia DEI est veritas, in rationali creatura imago veritatis, in corporea creatura umbra imaginis. Rationalis creatura facta est ad DEI sapientiam, corporea creatura facta est ad rationalem creaturam; propter quod omnis motus & conversio corporeæ creaturæ est ad rationalem creaturam, & omnis motus & conversio rationalis creaturæ esse debet ad DEI sapientiam: ut dum quodque suo semper superiori adhæret per conversionem, nec primæ conditionis ordinem, nec primi exemplaris in se perturbet similitudinem.

Quisquis ergo viâ investigationis de visibilibus ad invisibilia transit, primò à corporea creatura ad rationalem creaturam, deinde à rationali creatura ad corpoream creaturam descendit. Ordo autem cognitionis in mente hu-

mana semper præcedit ordinem conditionis: quia nos qui foris sumus, redire ab intimis non possumus, nisi prius oculo mentis intima pene remus. Sequitur autem semper ordo conditionis ordinem cognitionis; quia est aliquando humana immensa firmitas ad interna contemplanda vel tenuior: admissa fuerit, diu tamen ibidem stare hanc lux mutabilitatis fluxus non permittit.

CAPVT XXVI.

De tribus diebus invisibilis lucis.

POSTQUAM igitur nos, quantum DEUS largiri dignatus est, de visibilibus ad invisibilia cognitionem pervenimus, nunc jam mens nostra ad semetipsam redeat, & quid sibi ex hac cognitione utilitatis provenire possit, attendat. Quid enim nobis prodest, si in DEO cognoscimus majesticatis celsitudinem, & nullam nobis inde colligimus utilitatem? Sed ecce, dum desilo intimo divinæ contemplationis secreta revertemur, quid nobiscum afferre poterim? Quid nisi lucem, de regione lucis venientes? Hoc enim decens & necessarium est, ut si à lucis regione venimus, ad frangendas nostras tenebras nobiscum lucem apporemus.

Et quis scire poterit quod ibi fuimus, si illuminati non redimus? Appareat ergo quod ibi fuimus, appareat quid ibi vidimus. Si ibi vidimus potentiam, apporemus lucem divini amoris: si ibi vidimus sapientiam, apporemus lucem veritatis: si ibi vidimus benignitatem, apporemus lucem dilectionis. Potentia cor penes ad amorem excitet, sapientia ignorantie tenebris cæcos illuminet, benignitas frigidis calore charitatis inflamet. Videte, quælo, quid lux sit, nisi dies; & quid tenebræ, nisi nox. Et sicut oculus corporis habet diem suum & noctem suam, ita quoque oculus cordis habet diem suum & noctem suam. Tres ergo dies sunt in invisibilis lucis, quibus interioris spiritualis vitæ cursus distinguitur. Primus dies est timor, secundus est veritas, tertius est charitas. Primus dies solem suum habet cor: potentiam, secundus dies solem suum habet dies sapientiam, tertius dies solem suum habet benignitatem.

Potentia ad Patrem, sapientia ad Filium, benignitas pertinet ad Spiritum sanctum. Alii sunt dies nostri quos habemus exteriori, alii quot interiori habemus. Dies nostri exteriores, etiam cum volumus, transeunt; dies verò interiores, si volumus, permanere in æternum possunt. Nam de timore Domini dicitur, quod in seculum seculi permanet. De veritate quoque debemus non est quin permaneat in æternum: quia etiam hac vita incipiat, tunc tamen plena & perfecta in nobis erit, cum ipse, qui est veritas, post huius vitæ terminum manifestus apparebit. De charitate item dictum est, quia charitas nunquam excidit. Boni dies isti, qui nunquam transeunt: nam illi dies mali sunt, qui non solum non permanent semper, sed nec ad modicum stare possunt.

De his diebus per Prophetam dicitur: Homo sicut senem, dies eius sicut umbra declinant. Isti sunt dies quos habemus exteriori, in dies quos dedit gratia. De illis diebus dicitur Propheta: In diebus meis invocabo; qui abibi dixit: Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Sed

Sed illos dies suos vocat, quia alios dies non amat, sicut Ieremias dicit: Domine, diem hominis non desideravi, tu scis. Isti sunt dies quibus plenus fuit Iob, de quo scriptum est, quia mortuus est senex, & plenus dierum: nam de aliis diebus plenus esse non poterat, qui transacti jam non erant. Illos dies, qui foris sunt, solos mali noverunt; boni verò, qui jam inter nos dies videre meruerunt, eos qui foris sunt non solum non diligunt, sed etiam maledicunt. Pereat, inquit beatus Iob, dies, in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras, & non requirat eum Deus desuper, & non illustret lumine. Illos ergo dies qui intras sunt, potius debemus amare, ubi lucem non sequuntur tenebræ, ubi æterni Solis splendore illuminantur oculi interiores cordis mundi.

De his diebus Psalmista cecinit: Annuntiate de die in diem salutare ejus. Quod est salutare ejus, nisi JESUS ejus: sic enim interpretatur JESUS, hoc est, salutaris. Qui ideo salutaris dicitur, quia per eum homo ad salutem reformatur. De ipso autem Ioannes loquens, Lex, inquit, per Moysen data est, gratia & veritas per IESUM Christum facta est. Item Paulus Apostolus vocat Christum JESUM DEI virtutem, & DEI sapientiam. Si igitur Dei sapientia JESUS Christus est, & per Christum JESUM veritas facta est; constat quod per sapientiam DEI veritas facta est.

Dies ergo sapientiae, est veritas. De hoc die suo ipsa Sapientia loquitur Judæis, dicens: Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum. Vidit, & gavisus est. Veritas enim DEI est redemptio generis humani; hanc enim prius promiserat: quam nimirum dum postmodum exhibuit, quid aliud quam seipsum veracem ostendit? Rectè autem per sapientiam hæc veritas impleta est, à quo omnis veritas est: nec alius ad implendam veritatem mittendus fuit, nisi is in quo omnis veritatis plenitudo consistat.

Benè ergo Abraham ad diem veritatis exultat, quia impleri veritatem desiderat. Quam profectò diem tunc per spiritum vidit, quando DEI Filium ad redemptionem humani generis in carnem venturum agnovit. Dicatur ergo, Annuntiate de die in diem salutare ejus. Diem secundum de die primo in diem tertium, diem veritatis de die timoris in diem charitatis. Primum unus dies erat, dies timoris: venit dies alter, dies veritatis: accessit, non successit, quia prior non discessit. ecce duos dies. Iterum est in diem tertium, in diem charitatis: sed & ille cum venit, priores non expulit. Beati dies isti! Iis diebus homines impleri possunt, ubi futuris supervenientibus praesentes non transeunt; ubi numerus cum augeatur, claritas multiplicatur.

